

Barok – powtórzenie wiadomości cz. 1

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Karol Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*, Warszawa – Kraków 1977.

Barok – powtórzenie wiadomości cz. 1

Źródło: domena publiczna.

((Karol Estreicher

Historia sztuki w zarysie

Spośród wielkich stylów kolejno występujących w Europie, tj. romańskiego, gotyku, renesansu i baroku, właśnie barok jest najżywszy. [...] Barok wprowadził z gruntu nowe odczucie sztuki, zmiękczył formy renesansu i klasycyzmu, postawił przed nią nowe zadania. Bez odkryć baroku, tj. bez nadania wartości światłu i przestrzeni, sztuka naszych czasów byłaby uboższa. Ciągłe powracają pewne barokowe efekty i jeśli ich zabraknie w wystroju jakiegoś wnętrza, brak w nim ciepła lub różnorodności.

Źródło: Karol Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*, Warszawa – Kraków 1977.

Twoje cele

- Powtórzysz wiadomości z epoki baroku.
- Wskażesz cechy charakterystyczne sztuki baroku.
- Rozpoznaś współczesne nawiązania do sztuki baroku.

Charakterystyka epoki

Nazwa epoki pochodzi od portugalskiego słowa *barroco* oznaczającego perłę o nieregularnym, osobliwym kształcie, a także – w terminologii scholastycznej – skomplikowaną figurę logiczną (*baroco*). Ten źródłosłów wskazuje na takie cechy sztuki epoki, jak dziwaczność, nadmiar, nieregularność, znaczny stopień komplikacji. Słowo, używane od XVI w. na oznaczenie stylu zrywającego z renesansową harmonią, przez długi czas miało odcień negatywny. Takie znaczenie nadali mu francuscy encyklopedyści w XVIII w., piętnując dziwaczność architektury tworzonej w wieku poprzednim.

Po renesansowym zachwycie nad pięknem ludzkiego ciała i możliwościami jego umysłu, koniec XVI w. przyniósł dominującą myśl o kruchości i dramacie ludzkiego istnienia, o jego bezsile i bezbronności wobec nieuchronnej śmierci. Barokowy artysta podkreśla właśnie rozdarcie, dysonans, a nie harmonię. Zwraca się w swoich dziełach ku sprawom ostatecznym, poszukuje sensu życia w Bogu, którego istotę rozważa. Większa dostępność tekstów biblijnych, wydawanych od czasów reformacji w językach narodowych, wywołuje też powszechniejsze zainteresowanie problematyką teologiczną. Przyczynia się do tego również rozwijający się ruch reformacyjny i mająca mu przeciwdziałać kontrreformacja, która stanowiła odpowiedź Kościoła katolickiego na rozłam w chrześcijaństwie i poglądy głoszone przez protestantów. Miała na celu na powrót przyciągnąć wiernych do Kościoła działającego pod przewodnictwem papieży. Dominował zakon jezuitów (Towarzystwo Jezusowe), prowadzący szkoły i kolegia, które kształciły przyszłe elity kraju i wychowywały młodzież w wierności religii katolickiej. Jezuici promowali także sztukę religijną. Spod ich piór wychodziły liczne dzieła literackie o wysokiej wartości artystycznej. Kontrreformacja miała także swoje ciemne oblicze w postaci inkwizycji – instytucji tropiącej odstępstwa od wiary katolickiej i karzącej je

Fresk sufitowy Trompe l'oeil autorstwa Andrei Pozzo. Sufit jest całkowicie płaski, łącznie z kopułą po lewej stronie. Zdjęcie zrobione z poziomu posadzki w centrum kościoła. Efekt iluzji kopuły jest nieco lepszy z wyższego punktu obserwacyjnego (na poziomie oczu).

Źródło: Bruce McAdam, 14.01.2009 r., dostępny w internecie: File:Sant ignazio ceiling.jpg, licencja: CC BY-SA 2.0.

nierzadko śmiercią – oraz cenzury (wprowadzenie indeksu ksiąg zakazanych). W Polsce charakterystycznym elementem kultury epoki był sarmatyzm.

druga połowa XVI w.	XVII w.	pierwsza połowa XVIII w.
wczesny barok, manieryzm	dojrzały barok, początki klasycyzmu we Francji	późny barok, klasycyzm, rokoko
Torquato Tasso; w sztuce: El Greco, Benvenuto Cellini, ogrody Boboli we Florencji	Pierre Corneille, Jean Baptiste Racine, Moliere, Nicolas Boileau	Pierre Beaumarchais, Alexander Pope

Sztuka

W architekturze za pierwszą budowlę barokową uważa się jezuicki kościół Il Gesù w Rzymie. Na jego wzór powstało wiele świątyń europejskich, m.in. kościół św. Piotra i Pawła w Krakowie. Największym przedsięwzięciem budowlanym doby baroku było dokończenie bazyliki św. Piotra w Rzymie, które zostało powierzone Carlo Madernie. Ostateczny kształt świątyni jest jego dziełem. Po śmierci Maderny naczelnym architektem odpowiedzialnym za dekorację wnętrza bazyliki został Gianlorenzo Bernini. Według jego projektu powstało wybitne dzieło barokowe, jakim jest cyborium (obudowa ołtarza składająca się z czterech kolumn i baldachimu) głównego ołtarza bazyliki – jego spiralne kolumny były później wielokrotnie naśladowane. Bernini był też autorem projektu placu przed bazyliką.

Kolumnady, przypominające rozłożone ramiona, zdają się obejmować plac i wiernych, będąc symbolem powszechności i uniwersalności Kościoła. Bazylika i plac św. Piotra doskonale uwidoczniają cechy architektury barokowej: monumentalność, bogactwo ornamentów, wrażenie dynamizmu. Dominujący rodzaj budowli świeckich to pałac o trójskrzydłowym założeniu, umiejscowiony między dziedzińcem a ogrodem. Wzorcową realizacją, chętnie naśladowaną, jest kompleks pałacowy w Wersalu pod Paryżem. W Polsce najbardziej znanymi architektami baroku byli: Tylman z Gameren, Józef i Jakub Fontanowie,

Rzym, barokowy kościół pw. Najświętszego Imienia Jezus (il Gesù).

Źródło: Fczarnowski, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

a najciekawsze, obok wymienianych, budowle barokowe to: kościół św. Anny w Krakowie, kościół Bernardynów w Warszawie, pałac w Wilanowie, pałac Branickich w Białymstoku.

Rzeźba barokowa to wielka ekspresja, patos, teatralność gestu, dynamizm. W tym okresie nastąpił niespotykany dotąd rozkwit tej gałęzi sztuki. Najwybitniejsi rzeźbiarze: Giovanni Lorenzo Bernini, w Polsce – Baltazar Fontana.

Gian Lorenzo Bernini, *Błogosławiona Ludwika Albertoni*, 1671–1674

Źródło: Sailko, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

W muzyce barok był czasem opery i jej wielkich twórców: Claudio Monteverdiego, Georga Friedricha Händla. Popularne były także inne formy dramatyczne, takie jak oratorium, kantata i pasja. We wszystkich tych gatunkach najpełniej wypowiedział się Jan Sebastian Bach. W muzyce instrumentalnej powstały nowe formy muzyczne, takie jak: *concerto grosso*, koncert solowy, w którym mistrzem był inny kompozytorski geniusz baroku – Antonio Vivaldi. Ulubionym instrumentem epoki były organy, dzięki czemu rozkwit przeżywały gatunki muzyki organowej: fugi, toccaty, preludia. W muzyce polskiej do wybitnych kompozytorów należą: Mikołaj Zieleński, Adam Jarzębski, Stanisław Sylwester Szarzyński, Grzegorz Gerwazy Gorczycki.

Słownik

klasycyzm

(łac. *classicus* – należący do najlepszej klasy) kierunek w literaturze i sztuce, mający początek w XVI w. we Włoszech, rozkwitający pod koniec XVII w. we Francji, trwający w niektórych krajach aż do lat 20. XIX w.; programowo odnosił się do wzorów

antycznych, przywiązywał dużą wagę do zasad i reguł, stąd wiele klasycystycznych rozpraw teoretycznych, z których najbardziej znaną i wpływową dla literatury była Sztuka poetycka N. Boileau (1674). Osiągnięcie doskonałości (czyli prawdy i piękna) w sztuce miało nastąpić poprzez naśladowanie wzorów starożytnych i natury (a konkretnie tego, co rozum uzna w niej za powszechne i typowe). Szczególnie istotna była hierarchia gatunków (najwyżej stały te o rodowodzie antycznym: epos, tragedia, oda), stosowność, umiar, jednorodność estetyczna oraz jasność i czystość języka. Rozkwit klasycyzmu we Francji to czasy panowania Ludwika XIV, kiedy triumfy święciły tragedie Corneille'a i Racine'a, komedie Moliera, bajki La Fontaine'a. W literaturze polskiej klasycyzm był dominującym kierunkiem w epoce oświecenia.

manieryzm

(fr. *maniérisme*) styl w sztuce i literaturze europejskiej stanowiący przejściową fazę od renesansu do baroku, odznaczający się dekoracyjnością i kunsztem formy

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Na podstawie prezentacji scharakteryzuj sztukę baroku.

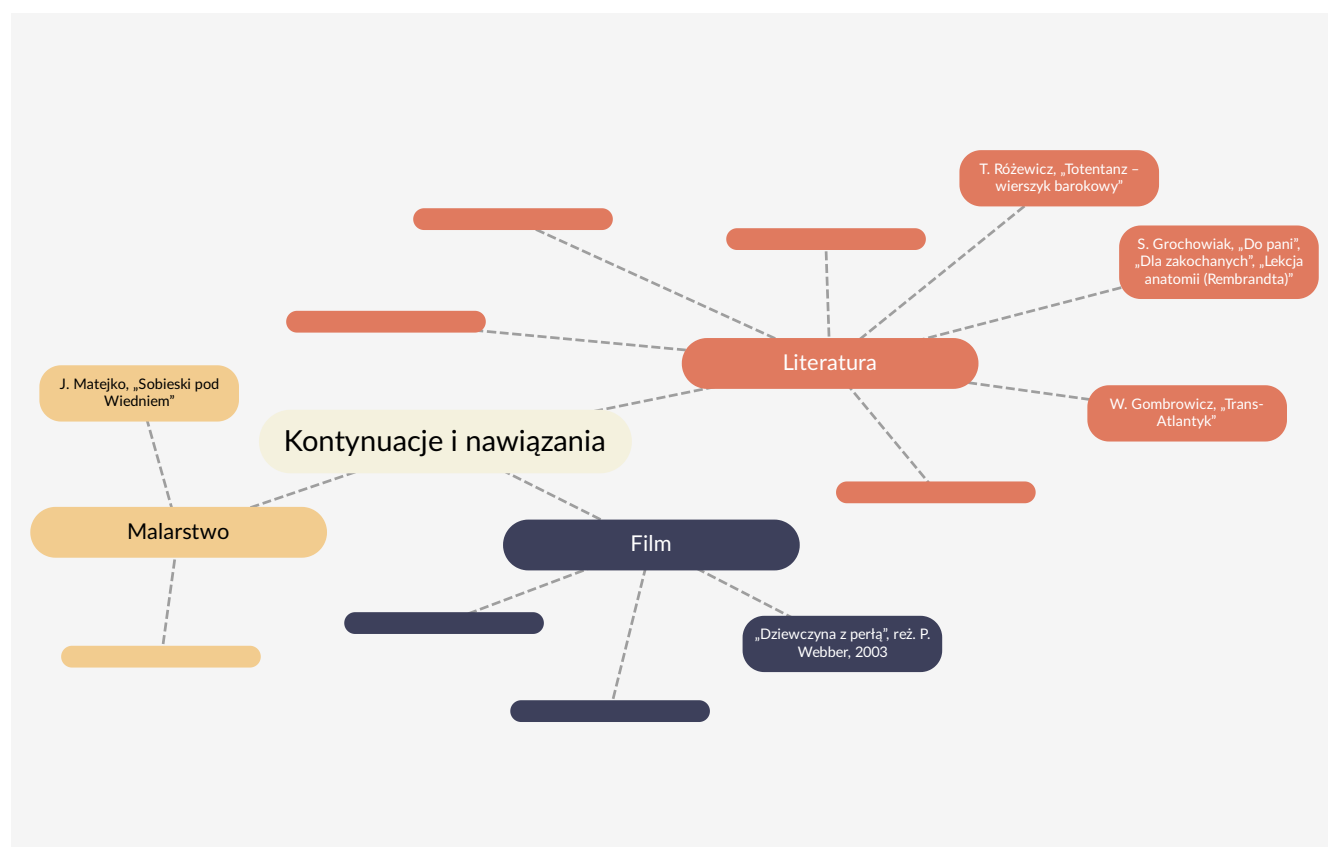
Polecenie 2

Opisz, które z zamieszczonych w prezentacji dzieł plastycznych najbardziej cię zaintrygowało?
Uzasadnij swój wybór i nawiąż do charakterystycznych cech barokowego malarstwa.

Mapa myśli

Polecenie 1

Prześledź nawiązania w kulturze do sztuki i literatury epoki baroku. Uzupełnij mapę swoimi przykładami.

Polecenie 2

Wybierz jeden z utworów przedstawionych na mapie myśli i wskaż elementy świadczące o nawiązaniach do sztuki baroku.

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj przedstawicieli do odpowiedniej dziedziny sztuki barokowej.

Architektura

Józef i Jakub

Gianlorenzo Bernini

Giovanni Lorenzo Bernin

Muzyka

Mikołaj Zieleński

Fontanowie

Tylman z Gameren

Adam Jarzębski

Rzeźba

Antonio Vivaldi

Claudio Monteverdi

Baltazar Fontana

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tabelę.

Twórca	Zasługi
Giovanni Lorenzo Bernini	
	opera
Carlo Maderno	
	oratorium, kantata i pasja
Antonio Vivaldi	

Dla nauczyciela

Autor: Małgorzata Kosińska-Pułka

Przedmiot: Język polski

Temat: Barok – powtórzenie wiadomości cz. 1

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

Teksty polecane do samokształcenia

6) Karol Estreicher, Historia sztuki w zarysie;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- powtórzy wiadomości z epoki baroku;
- wskaże cechy charakterystyczne sztuki baroku;
- rozpozna współczesne nawiązania do sztuki baroku.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy wyraz *barok*. Uczniowie zapisują skojarzenia z czasem, w którym obowiązywał przerost formy nad treścią.
2. Nauczyciel wysypuje na biurko kawałki kolorowego szkła. Uczniowie układają z niego mozaiki, tak by uzyskać najciekawszy efekt odbijania się światła. Rejestrują efekty swojej pracy za pomocą telefonu komórkowego.
Nauczyciel mówi o przepychu i funkcji wywoływania poruszenia (wzruszenia) odbiorcy przez dzieła sztuki.
3. Przedstawienie celu zajęć i podanie tematu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Chętna osoba przedstawia krótko informacje, które zapamiętała z przeczytanych materiałów.
2. Uczniowie zapoznają się z prezentacją i na jej podstawie charakteryzują sztukę baroku.
3. Nauczyciel prosi, by uczniowie w parach zapoznali się z mapą myśli, a następnie wykonali polecenie 1 zamieszczone w tej sekcji. Mogą korzystać z telefonów komórkowych z dostępem do internetu. Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie przedstawiają przykłady, którymi uzupełnili mapę myśli. Później nauczyciel prosi o wybranie jednego z utworów przedstawionych na mapie myśli i wskazanie elementów świadczących o nawiązaniach do sztuki baroku.
4. Uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia 1 i 2. Nauczyciel weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania i powtórzenia wiadomości o baroku uczniowie odpowiadają na pytania.

Przykładowe pytania:

- Co oznaczają terminy: barok, klasycyzm?
- Którego z twórców barokowych uważasz za najwybitniejszego?
- Czym charakteryzuje się sztuka barokowa?

Praca domowa:

1. Wybierz z prezentacji jednego przedstawiciela sztuki baroku i przygotuj referat na temat jego stylu i dzieł.

Materiały pomocnicze:

- Shaerman J., *Manieryzm*, Warszawa 1970.
- Kubalska-Sulkiewicz K., Bielska-Łach M., Manteuffel-Szarota A., *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, Warszawa 2007.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja multimedialna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.